

بررسی و تحلیل سرفصل‌ها، مباحث و برنامه‌های آموزش پیش از خدمت و ضمن خدمت مربیان پیش دبستان در کشورهای ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا

صغری ابراهیمی قوام^۱

سید علی‌اکبر کریمی‌آه^۲

تاریخ پذیرش: ۹۰/۲/۲۵

تاریخ وصول: ۸۹/۱۱/۴

چکیده

هدف این مطالعه، بررسی و تحلیل سرفصل‌ها، مباحث و برنامه‌های آموزش مربیان پیش دبستان در کشورهای ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا و همچنین شناخت شرایط آموزش مربیان مراکز پیش دبستانی در کشورهای مورد مطالعه و مقایسه‌ی آنها با یکدیگر بود که با توجه به ماهیت موضوع و اهداف تحقیق برای این پژوهش از روش تحقیق توصیفی مبتنی بر تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای براساس روش «جرج بردی» استفاده شده است. داده‌های تحقیق از طریق مطالعه‌ی کتب و بررسی اسناد و مدارک جمع‌آوری شده است. نتایج تحقیق براساس سؤال‌های پژوهش بیان می‌نماید که آموزش ضمن خدمت مربیان پیش دبستان در کشورهای مورد مطالعه دارای سرفصل‌های مرتبط با روان‌شناسی کودک، اصول برنامه‌های آموزش و پرورش پیش دبستان،

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

۲- کارشناس ارشد علوم تربیتی

کاردستی و هنرهای نمایشی، آشنایی با مفاهیم ریاضی، علوم، اجتماعی، حقوق کودک، روان‌شناسی بازی، خلاقیت، سرود و کار با کودک می‌باشد که این آموزش‌ها در زمان‌های مختلف با دوره‌های متفاوت زمانی اجرا می‌گردد. دوره‌های آموزشی برای مربیان پیش دبستان در چهار کشور مورد مطالعه به دو صورت بلندمدت از طریق دانشگاه‌ها و یا کوتاه‌مدت از طریق برخی مؤسسات و یا مراکز ذی‌ربط انجام می‌گردد. آموزش پیش از خدمت برای مربیان پیش دبستان در تمامی این کشورها شامل مباحث تئوری و عملی مانند روان‌شناسی، آموزش و پرورش پیش دبستان، مراحل رشد، نوع رفتار با کودک، روان‌شناسی کودک، نیازهای کودک، ویژگی‌های مربوط به کودک و خانواده و کارورزی می‌باشد. تفاوت آموزش‌های پیش از خدمت این کشورها تنها در عناوین برخی از دروس است. در ایران میزان ساعت دوره‌های کوتاه مدت از ۴۲ ساعت تا ۳۶۰ ساعت متغیر می‌باشد. در کشور استرالیا آموزش ضمن خدمت طی ۱۲ واحد درسی و هر واحد ۱۲ ساعت ارائه می‌گردد. در کانادا دوره‌ی آموزش ضمن خدمت ۵ تا ۱۰ روز در سال می‌باشد و در بریتانیا آموزش ضمن خدمت ۱۶ ساعت در هفته است. در هیچ یک از مراکز پیش دبستان در ایران داشتن مدرک عدم سوء پیشینه الزامی نمی‌باشد اما در سایر کشورهای مورد مطالعه این امر ضروری می‌باشد.

واژگان کلیدی: مقایسه، معلم دوران کودکی، برنامه‌های آموزشی، ایران، استرالیا، کانادا، انگلیس.

مقدمه

براساس تجربیات و بررسی‌های روان‌شناختی و تربیتی، سال‌های اولیه‌ی زندگی کودکان نقش اساسی در رشد و پرورش آنان ایفا می‌نماید زیرا ۸۰ درصد شخصیت کودک ظرف ۶ سال اولیه‌ی حیات او شکل می‌گیرد. براین اساس آموزش و پرورش پیش دبستانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و با توجه به ویژگی‌ها و نیازهای فردی، کودکان باید از آموزش‌های مناسب و

بررسی و تحلیل سرفصل‌ها، مباحث و برنامه‌های آموزش پیش از ۷۳

سازنده برخوردار گردند. اولین ارتباطات انسانی، اجتماعی کودکان در دوران پیش‌دبستانی شکل گرفته و شکوفایی و رشد این ارتباط منوط به آموزش عشق ورزیدن، محبت نمودن،... و نشان دادن راه صحیح برقراری ارتباط توسط والدین و مربیان آنان می‌باشد. در واقع پایه‌های اولیه‌ی اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری و استقلال و خلاقیت کودکان در دوران پیش از دبستان استوار می‌گردد. توجه دقیق و مناسب به کودکان به رشد و شکوفایی استعداد های آنان کمک می‌نماید. مهدهای کودک و مربیان این مراکز نقش اساسی در تربیت و رشد شخصیت کودکان و نیل به اهداف فوق ایفا می‌نمایند (سایت نظام آموزشی ایران). ایجاد محیطی غنی و پر بار همراه با کاربرد شیوه‌های آموزشی مناسب، رشد و پرورش کودکان را در این سال‌های پر اهمیت، تضمین می‌کند. بدون تردید برای آموزش هدفمند کودکان پیش‌دبستانی، وجود مربیان آگاه و متعهد، ضرورتی اجتناب ناپذیر است.

با توجه به بررسی‌های انجام شده در ایران در حال حاضر تعداد مربیان آموزش دیده به دلایل مختلف، براساس رفع نیازهای آموزشی و مراکز پیش‌دبستانی کافی نیست و توجه به کیفیت آموزشی و سطح صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستان دارای اهمیت ویژه‌ای بوده و مستلزم آن است تا با در نظر گرفتن برنامه‌های آموزشی اثربخش سطح صلاحیت‌های آنان ارتقای بخشیده شود (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۷۹). این موضوع مسأله اصلی پژوهش حاضر است و ضرورت آن نیز آگاهی یافتن از برنامه‌ها، سرفصل‌ها و فعالیت‌های آموزشی کشورهای انگلستان، کانادا و استرالیا از بین کشورهای موفق در آموزش مربیان مقطع پیش‌دبستان می‌باشد. در این تحقیق دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی از زوایای مختلفی که به ارتقای سطح صلاحیت مربیان منجر شده، پرداخته شده است.

در کشور ایران با توجه به اهمیت و ضرورت آموزش پیش‌دبستانی به نظر می‌رسد که مربیان این مقطع نیازمند اطلاعات و یافته‌های جدید می‌باشند و چنانچه این اطلاعات جنبه‌ی کاربردی داشته باشد مربی مجهز به مهارت‌های لازم در برخورد با کودکان این دوره خواهد بود. بنابراین ضرورت دوره‌ی کاردانی که بتواند هم جنبه‌های نظری و هم ابعاد عملی را در بر

بگیرد محسوس می‌گردد. از سوی دیگر با توجه به ساختار موجود پیش‌دبستانی، فارغ‌التحصیلان کارشناسی رشته‌ی علوم تربیتی با گرایش پیش‌دبستانی دانشگاه‌ها، در حال حاضر عموماً در سمت مسئول و مدیر داخلی در این مراکز مشغول فعالیت بوده، لذا نیاز این مراکز به مربیانی که آموزش و مهارت‌های لازم را دیده باشند همچنان احساس می‌شود.

علاوه بر آن با توجه به تأکید آموزش و پرورش بر ضروری بودن گذراندن دوره‌ی پیش‌دبستان در نظام جدید آموزشی کشور، لزوم تربیت نیروهای عالم و کارداران جهت این امر ضرورت پیدا می‌کند که دوره‌ی کاردانی تربیت مربی پیش‌دبستانی چنین مهارت‌هایی را با تأکید بر کاربردی بودن دروس فراهم خواهد نمود (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۷۹). فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها اعم از کارشناسی یا کاردانی با شناخت خصوصیات روانی، عاطفی کودکان در سنین قبل از دبستان، ضمن توجه به تفاوت‌های فردی با نحوه‌ی برقراری ارتباط سالم و علمی از روش‌های آموزشی و تربیتی مناسب در جهت پرورش استعدادها‌ی فردی و رشد روانی و اجتماعی آنان استفاده می‌نمایند و با توجه دقیق به زمینه‌های تربیتی ناسالم و اختلالات کودکان آنان را به متخصصین مربوطه ارجاع و از بازی‌ها و سرگرمی‌های تفریحی هدفدار در جهت اهداف تربیتی استفاده می‌نمایند. در دروس نظری سعی شده زمینه‌ی ارتقاء دانش و آگاهی مربیان افزایش یابد و از سوی دیگر دروس عملی نیز مربیان را در استفاده عملی و کاربرد دانسته‌های خود در ارتباط با کودک ارتقاء بخشیده که در نتیجه خلاقیت و نوآوری را در میان مربیان مراکز پیش از دبستان به دنبال خواهد داشت (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۷۹).

واثقی و همکاران (۱۳۶۳) تحقیقی تحت عنوان «اثر آموزش قبل از دبستان در پیشرفت تحصیلی کودکان در شهرهران» انجام دادند. نتایج این تحقیق مبین این واقعیت است که چون برنامه‌های آموزشی ارائه شده در مراکز قبل از دبستان با توجه به نیازهای کودکان تهیه نمی‌شوند و همچنین مربیان کارآموده‌ای برای اجرای برنامه‌ها در اختیار نمی‌باشند لذا در مقایسه کودکان آموزش دیده و آموزش ندیده با توجه به عامل هوش طبیعی و بالاتر از طبیعی

آنها بیشتر عمل‌گرا هستند تا تئوری‌گرا. ۲- آنها ترجیح می‌دهند تا در فرآیند یادگیری شرکت فعال داشته باشند. ۳- برای ارتقاء کیفیت دوره‌ها می‌بایست به نیازهای انسانی و شخصی معلمان به ویژه تعلق و شناخت موقعیت حرفه‌ای آنان توجه بیشتری مبذول داشت (بوید، ۱۹۹۳).

سؤالات تحقیق

این تحقیق در پی آن است که به سؤالات زیر پاسخ دهد:

- ۱- آموزش ضمن خدمت مربیان پیش‌دبستان دارای چه سرفصل‌ها، مباحث و برنامه‌هایی جهت آموزش مربیان در کشورهای مورد مطالعه است؟
- ۲- وجوه اشتراک آموزش پیش از خدمت و ضمن خدمت برای مربیان پیش‌دبستان در کشورهای ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا کدام است؟
- ۳- چه تفاوت‌هایی بین آموزش پیش از خدمت برای مربیان آموزش پیش‌دبستانی کشورهای ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا وجود دارد؟
- ۴- طول مدت دوره‌ی آموزش ضمن خدمت و پیش از خدمت و زمان آن برای مربیان پیش‌دبستان کشورهای مورد مطالعه چه میزان است؟
- ۵- مربیان مراکز پیش‌دبستان در کشورهای مورد مطالعه برای شرکت در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت چه شرایطی باید داشته باشند؟

هدف تحقیق حاضر

بررسی سرفصل‌ها، مباحث و برنامه‌های آموزشی برای آموزش پیش از خدمت و ضمن خدمت مربیان پیش‌دبستان در کشورهای ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا.

روش

روش گردآوری اطلاعات و نمونه‌ی تحقیق

در این تحقیق برای تحلیل داده‌ها از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است.

نتایج تحقیق با تحقیق (آقازاده، ۱۳۸۲) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که در کشورهای فوق‌الاشاره آموزش مریبان به هر دوشکل متمرکز و غیرمتمرکز صورت می‌گیرد و به این ترتیب شاهد محاسن و معایبی می‌باشیم.

جدول ۱. مقایسه‌ی عناوین درسی مراکز مجری دوره‌های آموزش ضمن خدمت در ایران

ردیف	عنوان درسی	علوم تربیتی	کودکان دنیا مؤسسه‌ی	جهاد دانشگاهی	منطقه ۲ آموزش و پرورش تهران
۱	روان‌شناسی کودک	*			
۲	آشنایی با اصول برنامه‌های آموزش و پرورش پیش از دبستان	*		*	
۳	آشنایی با بازی‌های کودکان	*	*		*
۴	آشنایی با کارهای دستی کودکان	*	*		
۵	آشنایی با نقاشی	*	*		
۶	آشنایی با مفاهیم علوم-ریاضی	*		*	
۷	آشنایی با آموزش مفاهیم اجتماعی و دینی	*			
۸	آشنایی با ادبیات کودک و شیوه‌های قصه‌گویی و قصه‌سازی	*	*	*	*
۹	آشنایی با فعالیت‌های نمایشی (تئاتر) کودکان	*	*		
۱۰	حقوق کودک	*		*	
۱۱	مهارت‌های زندگی	*		*	
۱۲	آشنایی با مهارت‌های حرکتی پایه	*		*	
۱۳	آشنایی با سرود کودکان	*			
۱۴	آشنایی با شیوه‌های پرورش خلاقیت	*	*	*	*
۱۵	کارورزی	*		*	
۱۶	رفتار با کودک		*		
۱۷	مراحل رشد		*	*	*
۱۸	واحد کار		*		

۱۹				پرورش خلاقیت
۲۰	*			مهارت‌های حرکتی
۲۱	*			هنر
۲۲	*			روان‌شناسی بازی
۲۳	*			روان‌شناسی آموزش و پرورش
۲۴	*			مشاهده و آزمایش
۲۵	*			تغذیه کودکان
۲۶	*			الگوهای برتر تدریس
۲۷	*			نمایش عروسکی
۲۸	*			پژوهش و آموزش
۲۹	*			روان‌شناسی نقاشی کودکان
۳۰	*			روان‌شناسی بچه‌های بیش فعال
۳۱	*			بازی درمانی

جدول ۲. مقایسه‌ی عناوین درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت در استرالیا، کانادا و بریتانیا

ردیف	عناوین درسی	استرالیا	کانادا	بریتانیا
۱	رشد کودک ۱	*	*	*
۲	سلامتی و امنیت		*	
۳	راهنمایی کودکان پیش دبستان		*	
۴	برنامه‌ریزی با گستردگی وسیع	*	*	
۵	علوم کودکان و ریاضی		*	
۶	اولیاء، معلم، کودک		*	
۷	برنامه‌ی ویژه		*	
۸	برنامه‌ی سن مدرسه		*	
۹	برنامه‌ی خارج از تعصب و پیش‌داوری		*	*
۱۰	موفقیت دانشجویان برای دوره‌ی پیش دبستان ۲		*	
۱۱	برنامه‌سازی		*	
۱۲	مشاهده ۱		*	
۱۳	رشد کودک ۲		*	

	*		هنرهای کلامی	۱۴
	*		موارد استثنایی	۱۵
	*		سرپرستی و اجرا	۱۶
	*		فناوری کودکان	۱۷
	*		نقش حرفه‌ای	۱۸
	*	*	حوزه‌ی کارآموزی	۱۹
		*	تشخیص موقعیت	۲۰
		*	مقدمه‌ای بر مهارت‌های تدریس	۲۱
		*	کودکان پیش‌دبستان و شمارش	۲۲
		*	مبانی بازی	۲۳
		*	رشد و یادگیری	۲۴
		*	تعامل با کودکان	۲۵
		*	راهبردهایی برای تفاوت‌ها	۲۶
		*	مسئولیت‌های حرفه‌ای مربیان	۲۷
*		*	مدرسه و همکاری خانواده	۲۸
		*	گزارش کارورزی	۲۹
		*	مدارس کاتولیک	۳۰
		*	مبانی مهارت‌های حرکتی	۳۱
*			مبانی مراقبت از کودک	۳۲
*			سلامتی و مراقبت از جامعه	۳۳
*			بازی، برنامه ریزی و یادگیری دوران پیش‌دبستان	۳۴
*			کار با کودکان از صفر تا یک سالگی	۳۵
*			کسب آمادگی جهت استخدام	۳۶
*			تأمین خدمات و محافظت از کودکان	۳۷

جدول ۳. مقایسه‌ی عناوین درسی دوره‌ی کاردانی در ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا

ردیف	عنوان درس	نام کشور	ایران	استرالیا	کانادا	بریتانیا
۱	معارف اسلامی (۱)		*			
۲	اخلاق و تربیت اسلامی		*			
۳	زبان فارسی		*			
۴	زبان خارجی		*		*	
۵	تربیت بدنی		*			
۶	بهداشت و تنظیم خانواده		*			
۷	روان‌شناسی عمومی		*			
۸	مقدمات راهنمایی و مشاوره		*			
۹	زیست‌شناسی عمومی		*			
۱۰	مبانی اصول و روش‌های تعلیم و تربیت		*			
۱۱	حقوق کودک		*			
۱۲	بهداشت و کمک‌های اولیه در مراکز پیش دبستان		*			
۱۳	تغذیه و بیماری‌های کودکان		*			
۱۴	روان‌شناسی بازی		*			
۱۵	آمار و ارزشیابی در مراکز پیش از دبستان		*			
۱۶	روان‌شناسی تربیتی		*			
۱۷	بهداشت روانی		*			
۱۸	روش‌های تغییر و اصلاح رفتار کودکان		*			
۱۹	روان‌شناسی رشد کودک		*			
۲۰	آشنایی با کودکان استثنایی		*			
۲۱	مبانی و اصول آموزش و پرورش پیش از دبستان		*		*	
۲۲	برنامه ریزی آموزشی مراکز پیش از دبستان		*			
۲۳	حرکات ورزشی و سرودهای خاص کودکان		*			
۲۴	ادبیات کودکان، قصه‌گویی و نمایش‌های خلاق		*			

۵۴				رشد و یادگیری محیطی در سنین مدرسه
۵۵	*			فلسفه (۱): گوناگونی و خودبازتابی
۵۶	*			حوزه‌ی طبقه بندی در سنین مدرسه
۵۷	*			حوزه‌ی طبقه بندی پیش دبستان (۲)
۵۸	*			انتخاب آموزش و پرورش عمومی
۵۹	*			برنامه‌ریزی، رشد و طرح و برنامه
۶۰	*	*		نوزاد، نوپا و رشد
۶۱	*			فلسفه (۲)
۶۲	*			کاربرد مدل‌های آموزش و پرورش پیش دبستان
۶۳	*			ارتباطات بین کارکنان
۶۴	*			حوزه‌ی طبقه بندی پیش دبستان (۳)
۶۵	*			قانون‌گذاری، دفاع و سرپرستی
۶۶	*			نیازهای ویژه: مشمول و مداخله
۶۷	*			یادگیری محیطی - پیشرفته
۶۸	*			سمینار ترکیب کودک، خانواده و جامعه
۶۹	*			حوزه‌ی طبقه بندی پیشرفته
۷۰	*			انتخاب آموزش و پرورش عمومی
۷۱		*		کمک به رشد بچه‌ها
۷۲		*		ایجاد علاقه‌مندی به بچه‌ها و درک نیازهای ایشان
۷۳		*		تعامل مؤثر با کودکان
۷۴		*		تقویت رشد بچه‌ها از طریق تشویق
۷۵		*		تقویت رشد اجتماعی، هیجانی و روانی کودکان به کمک تشویق
۷۶		*		حصول اطمینان از سلامتی و امنیت کودکان
۷۷		*		مراقبت از کودکان
۷۸		*		مقابله با بیماری‌ها، تصادف‌ها و موقعیت‌های اضطراری
۷۹		*		مراقبت از اطفال شیرخوار
۸۰		*		حضور در محل کار با روش‌های ایمنی
۸۱		*		طرح مراقبت روزمره
۸۲		*		انجام فعالیت برای تحریک رشد کودکان و بهبودی فراغت ایشان

۸۳	*	سازمان دادن تجارب تسهیل کننده برای بهبودی رشد کودکان
۸۴	*	ایجاد تجاربی که رشد کودکان را تسهیل می کند
۸۵	*	شرکت در کار محیطی
۸۶	*	کار در چهارچوب قانونی و اخلاقی
۸۷	*	شناسایی موقعیت‌های خطرناک و چگونگی مواجهه با آنها برای کودکان پیش دبستانی
۸۸	*	کار مؤثر با خانواده‌ها جهت مراقبت از فرزندانشان
۸۹	*	اعمال سیاست‌های مربوط به تشویق
۹۰	*	تشویق، رشد زبانی و ارتقاء شناخت کودکان
۹۱	*	طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای رشد رفتار مسئولانه
۹۲	*	برنامه ریزی برای بچه‌هایی با نیازهای اضافی
۹۳	*	تشکیل، اداره و کنترل یک محیط امن و سالم
۹۴	*	طرح، انجام و ارزشیابی برنامه‌های خدماتی
۹۵	*	کاربرد موسیقی به عنوان یک واسطه برای بالا بردن رشد تجارب کودکان
۹۶	*	در اختیار گذاشتن تجاربی که سبب فزونی یادگیری بچه‌ها می شود
۹۷	*	مشاهده ی بچه ها و تفسیر مشاهدات
۹۸	*	حمایت از راستی و درستی و امنیت بچه ها در انجام وظیفه‌ی مراقبت از نیازها
۹۹	*	اداره‌ی یک فرآیند مجاز و معتبر
۱۰۰	*	کار در مشارکت با خانواده برای مراقبت از کودک
۱۰۱	*	کار مؤثر برای مراجعین با تنوع فرهنگی توسط کارکنان

جدول ۴. مقایسه‌ی عناوین درسی دوره‌ی لیسانس در ایران، استرالیا، کانادا و بریتانیا

ردیف	عنوان درس	نام کشور	ایران			بریتانیا	کانادا	استرالیا
			علم	طب	علامه			
۱	روان‌شناسی عمومی		*	*		*	*	
۲	کمک‌های اولیه		*	*				
۳	اصول و مبانی آموزش و پرورش		*	*				
۴	روش‌ها و فنون تدریس		*	*				
۵	مبانی مددکاری			*				
۶	زبان پیش‌دانشگاهی (۱)		*	*				
۷	اندیشه‌های اسلامی (۱)		*	*				
۸	تربیت بدنی (۱)		*	*				
۹	تاریخ تحلیلی صدر اسلام		*	*				
۱۰	آموزش و پرورش پیش‌دبستان		*	*		*	*	
۱۱	روان‌شناسی تربیتی		*	*		*		
۱۲	جامعه‌شناسی عمومی		*	*		*	*	
۱۳	آموزش و پرورش تطبیقی		*	*				
۱۴	عوامل اجتماعی در رشد و پویایی گروهی			*				
۱۵	اندیشه‌های اسلامی (۲)		*	*				
۱۶	زبان پیش‌دانشگاهی (۲)			*				
۱۷	تربیت بدنی (۲)		*	*				
۱۸	انقلاب اسلامی		*	*				
۱۹	بهداشت، تغذیه‌ی مادر و کودک		*	*		*	*	
۲۰	بیماری‌های کودکان			*				
۲۱	روان‌شناسی بازی		*	*				
۲۲	مقدمات برنامه‌ریزی آموزشی و درسی		*	*				
۲۳	مقدمات تکنولوژی آموزشی		*	*				
۲۴	روش‌های مصاحبه			*				

			*	*	تهیه و کاربرد وسائل و مواد آموزشی	۵۴
				*	آشنایی با کامپیوتر	۵۵
				*	آشنایی با مفاهیم زیست محیطی	۵۶
*		*		*	رشد و پرورش زبان و مهارت‌های کلامی	۵۷
			*	*	حرکات ورزشی و سرودهای خاص کودکان	۵۸
			*	*	کارورزی (۳) (برنامه و اجرای یک دوره‌ی آموزشی)	۵۹
			*	*	ادبیات کودکان	۶۰
*				*	طرح پژوهشی مقدماتی	۶۱
				*	اختلالات یادگیری	۶۲
			*	*	بهداشت عمومی	۶۳
				*	آموزش و پرورش ناشنویان	۶۴
				*	آموزش و پرورش کودکان عقب مانده‌ی ذهنی	۶۵
				*	آشنایی با مفاهیم زیست محیطی	۶۶
	*				مقدمه‌ی روان‌شناسی (پویا)	۶۷
			*		فارسی	۶۸
			*		تاریخ آموزش و پرورش در ایران و اسلام	۶۹
			*		جامعه‌شناسی آموزش و پرورش	۷۰
			*		اقتصاد آموزش و پرورش	۷۱
			*		مقدمات مدیریت آموزشی	۷۲
			*		آشنایی با کتابخانه و اصول کتابداری	۷۳
			*		مقدمات مشاوره و راهنمایی	۷۴
			*		زبان آموزی	۷۵
			*		زبان‌شناسی آموزش خواندن	۷۶
			*		روش تدریس علوم اجتماعی	۷۷
			*		تربیت بدنی (ورزش و بازی‌های دبستانی)	۷۸
			*		بهداشت مدارس	۷۹
			*		کلیات فلسفه	۸۰
			*		انسان‌شناسی در اسلام	۸۱
			*		روان‌شناسی اجتماعی	۸۲

			*	روان‌شناسی شخصیت	۸۳
			*	مسائل آموزش و پرورش	۸۴
			*	زیست‌شناسی	۸۵
			*	آموزش بزرگسالان	۸۶
			*	آموزش قرآن	۸۷
	*			پرورش خلاقیت و ایجاد محیط امن برای بچه‌های پیش‌دبستان	۸۸
	*			مدیریت بخش دولتی	۸۹
*	*	*		رشد کودک	۹۰
	*			کودک پیش‌دستانی و میانگین رشد او	۹۱
	*			مشاهده و ثبت رفتار کودکان	۹۲
	*			برنامه‌ی توسعه‌ی ۱	۹۳
	*			مفاهیم پایه‌ی آناتومی و فیزیولوژی	۹۴
	*			روش‌های تحقیق برای دانش اجتماعی	۹۵
	*			زن و شوهر و خانواده‌ی پویا	۹۶
	*	*		بازی و برنامه برای کودکان پیش‌دبستان	۹۷
	*			رشد نوجوانی	۹۸
	*	*		برنامه‌ی توسعه‌ی ۲	۹۹
	*			کودکان با نیازهای متفاوت در خانواده‌ها	۱۰۰
	*			مشاوره و ارتباط در جلسه‌ی مشاوره‌ی خانواده	۱۰۱
	*			روش‌های کمی برای دانش اجتماعی	۱۰۲
	*			کودک پیش‌دستانی و سردرسته بودن	۱۰۳
	*			اجرای برنامه	۱۰۴
	*			رشد اجتماعی در کودک پیش‌دبستان	۱۰۵
	*			شرکت بچه‌ها و اولیاء در ارزیابی	۱۰۶
	*			برنامه‌ی رشد و توسعه و ارزش‌گذاری	۱۰۷
	*			مراقبت از کودک و سیاست‌های دولت	۱۰۸
	*	*		مباحث حرفه‌ای علوم آموزش و پرورش پیش‌دبستان	۱۰۹
		*		یادگیرندگان و فرآیند یادگیری	۱۱۰
		*		شرایط تدریس (۱)	۱۱۱

	*		مبانی هنرهای خلاق برای کودکان پیش‌دبستانی	۱۱۲
	*		تجارب استرالیایی	۱۱۳
	*		تجارب تخصصی (۱) بدو تولد تا ۵ سالگی	۱۱۴
	*		آماده‌سازی تخصصی برای کودکان پیش‌دبستان (۲)	۱۱۵
	*		تجارب تخصصی (۲)	۱۱۶
	*		هنرهای خلاق برای دوره ی پیش‌دبستان	۱۱۷
*	*		خدمات به بچه‌ها و سیاست‌های اجتماعی	۱۱۸
	*		جامعه‌شناسی بچه‌ها و خانواده‌ها	۱۱۹
	*		آموزش و پرورش بومی، سیاست‌ها و مفروضات آن	۱۲۰
	*		آماده‌سازی تخصصی برای آموزش و پرورش کودکان پیش‌دبستان (۳)	۱۲۱
	*		فلسفه‌ی تعلیم و تربیت برای دوره‌ی پیش‌دبستان	۱۲۲
*	*		پروژه‌ی تحقیق معلم	۱۲۳
*			انگلیسی برای دوره‌ی پیش‌دبستانی	۱۲۴
*			طبیعت کودک و آموزش و پرورش	۱۲۵
*			متون تاریخی در زمینه‌ی یادگیری	۱۲۶
*			رشد جسمانی کودکان پیش‌دبستان	۱۲۷
*			جامعه	۱۲۸
*			مطالعه‌ی جامعه و شناخت کودک پیش‌دبستان	۱۲۹
*			گزارش و مباحثه در مورد یافته‌ها	۱۳۰
*			طراحی یک مدل تحقیق فردی	۱۳۱
*			ارائه‌ی خدمات به کودکان پیش‌دبستان و خانواده‌ی ایشان	۱۳۲
*			تأمین کردن نیاز کودکان در بیرون از منزل	۱۳۳
*			آموزش برای مراقبینی که با کودک پیش‌دبستان سروکار دارند	۱۳۴
*			مطالعه‌ی موردی از کشورهای مختلف	۱۳۵
*			حوزه‌های ویژه‌ی مرتبط با (نیازهای خاص، موقعیت‌های برابر، اقلیت‌های زبانی و بومی، برخوردهای مسلحانه، کودکان به عنوان پناهنده)	۱۳۶
*			کار مؤسسات نیکو کاری و آژانس‌های غیردولتی با کودکان در جهت رشد کشورهاشان	۱۳۷

آشنایی با محیط پیش دبستان و درس نوزاد و نوپا بین کانادا و بریتانیا و درس زبان خارجی بین ایران و کانادا مشترک است و در بقیه‌ی موارد متفاوت می‌باشند.

همچنین آن گونه که از جدول ۴ مستفاد می‌گردد، عنوانی که در دروس دوره‌ی کارشناسی کشورهای مورد مطالعه مشترک می‌باشد، کارورزی و انجام فعالیت‌ها است که در دوره‌های آموزشی تمامی کشورها مورد تأکید است و بنا به اینکه دانشجو در هنگام کارورزی می‌تواند دانسته‌های خود را از تئوری به عمل رسانده، تجارب جدیدی از کار تخصصی خود کسب نماید و خود را برای شرایط کاری واقعی آماده سازد، دارای ارزش و اهمیت می‌باشد. همچنین درس رشد کودک برای سه کشور استرالیا، کانادا و بریتانیا مشترک می‌باشد که در ایران با عنوان روان‌شناسی رشد مطالبی قریب به این مضامین ارائه می‌شود و در بقیه‌ی دروس تفاوت‌هایی دیده می‌شود.

این تفاوت‌ها غالباً متأثر از سیاست‌های فرهنگی، اصول، فلسفه و برنامه‌ریزی و مدیریت‌های آموزش و پرورش این کشورها می‌باشند.

۴- طول مدت دوره‌ی آموزش ضمن خدمت و پیش از خدمت و زمان آن برای مربیان پیش‌دبستان کشورهای مورد مطالعه چه میزان است؟

جدول ۵: مشخصات طول دوره‌های ضمن خدمت مربیان پیش دبستان در کشور ایران

مراکز مجری مشخصات	دانشگاه علوم بهزیستی	مؤسسه‌ی دنیا	جهاد دانشگاهی	منطقه ۲ آموزش و پرورش تهران
زمان	۳۶۰ ساعت	۴۲ ساعت در ۴ ترم	۲۱۲ ساعت برای مربی آزاد ۲۴۲ ساعت برای مربی مهد	روزهای پنج شنبه هر دو هفته یکبار
طول دوره	۹ ماه در ۵ ترم	هر ترم ۲ ماه	۸ ماه	از ابتدای سال تحصیلی تا پایان اردیبهشت

جدول ۷: مشخصات دوره‌های ضمن خدمت مربیان پیش دبستان در کشور ایران

مراکز مجری مشخصات	دانشگاه علوم بهزیستی	مؤسسه‌ی دنیا	جهاد دانشگاهی	منطقه ۲ آموزش و پرورش تهران
جنسیت	مطرح نیست	مؤنث	مؤنث	مطرح نیست
سن	مطرح نیست	مطرح نیست	مطرح نیست	مطرح نیست
تجربه‌ی کاری	در صورت ارائه‌ی ۲ سال گواهی انجام کار از کارورزی معاف	مطرح نیست	مطرح نیست	مطرح است
مدرک	مطرح نیست	مطرح نیست	حداقل دیپلم	کارشناسی مرتبط مانند روان‌شناسی یا علوم تربیتی
علاقه‌مندی	-	دارای اهمیت است	-	-

همانطور که در جدول بالا مشخص است مراکز مجری دوره‌های آموزشی در ایران متفاوت و متنوع بوده و هر یک از آنها در جهت آموزش مربیان مراکز پیش‌دبستانی برنامه‌های مشخص و مدونی را برای خود معین کرده‌اند که در بعضی از قسمت‌ها اشتراکات و بعضی دیگر تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. در این اشتراکات و تفاوت‌ها که در زمینه‌ی سرفصل، عنوان، میزان دروس و همچنین در خصوص ساعات درسی و زمان‌های اجرای برنامه و نظایر آن می‌باشد، نکات قابل مقایسه‌ای دیده می‌شود.

به طور کلی دوره‌های آموزشی در ایران از جهت ساعات برنامه در مؤسسات مورد مطالعه متفاوت بوده و شامل دوره‌های فشرده‌ی کوتاه مدت، عادی و بلند مدت می‌باشد. در بعضی مراکز از جهت جنسیت محدودیتی مطرح نبوده ولی در بعضی از مراکز صرفاً دوره‌ها برای خانم‌ها تشکیل می‌شود.

از جهت سنی نیز در هیچ یک از مراکز مجری حدودی تعیین نگردیده است. در هیچ یک از مراکز سابقه‌ی کاری مطرح نمی‌باشد اما در دانشگاه علوم بهزیستی در صورت ارائه‌ی ۲ سال تجربه‌ی کاری فرد از گذراندن دوره‌ی کارآموزی معاف خواهد شد.

در خصوص شرایط دوره‌های مربیان پیش‌دبستان در کشورهای استرالیا، کانادا و بریتانیا نیز همانند مؤسسات مجری این دوره‌ها در ایران هم شاهد تفاوت‌هایی هستیم و هم شاهد تشابهاتی که همسویی این فعالیت‌ها و دوره‌های آموزشی را تا اندازه‌ی زیادی مشخص می‌نماید.

آنچه در این پژوهش مسلم و قطعی است دارا بودن یک سری برنامه‌های مدون و طراحی شده جهت ارتقاء سطح علمی و کیفی و تجربی مربیان از طریق ارائه‌ی دروس مرتبط با حرفه می‌باشد که این خود موجب کارآمد کردن مربیان شاغل در این مراکز خواهد بود.

زمان و طول دوره در این بررسی نیز با توجه به نوع دوره‌از جهت فشردگی، عادی و یا طویل‌المدت بودن متفاوت می‌باشد.

جنسیت در هیچ یک از کشورها مطرح نبوده و از جهت سن فقط در بریتانیا محدوده‌ی ۱۶ سال تعیین گردیده است. تجربه‌ی کاری نیز تنها در بریتانیا به میزان دو هفته تجربه‌ی گروهی با بچه‌های زیر ۷ سال جزء شرایط می‌باشد. از جهت مدرک تحصیلی نیز فقط در کشور کانادا کالج یا دانشگاه در رشته‌ی مرتبط دارای اهمیت می‌باشد. در بین این کشورها، کشور بریتانیا از جهت علاقه‌مندی مؤلفه‌ای را تعیین نموده است.

دارا بودن عدم سوء پیشینه که به نظر محققان دارای اهمیت زیادی می‌باشد (برای این که هر فردی با هر مشخصات و پیشینه‌ای امکان ورود به چنین مکان حساس و پراهمیتی را نباید داشته باشد) در دو کشور کانادا و بریتانیا مهم تلقی می‌گردد.

در بعضی از کشورها منظور از سوء پیشینه تنها در زمینه‌ی نابهنجاری‌های رفتاری و بزهکاری نمی‌باشد بلکه عدم موفقیت در همکاری‌های گروهی، تندخویی، کژ رفتاری، خجل بودن و سایر عوارض رفتاری را نیز شامل می‌گردد.

در استرالیا و کانادا که دو کشور از کشورهای مورد مطالعه‌ی ما می‌باشند معمول است که دادگاه‌ها و سایر مراجع قانونی با صدور مجوز و کسب نظر از مدیر مدرسه به عنوان محرم اسرار و واقف به پرونده‌های محرمانه‌ی دانش‌آموزان، از سوابق افراد در دوران تحصیل در مدرسه بهره گرفته و از پیشینه‌ی افراد آگاه می‌گردند. این شیوه نه تنها در ارتباط با مربیان کودکان بلکه برای

نتایج یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که کلیه‌ی کشورهای مورد مطالعه در خصوص به کار گماردن مربیان مراکز کودکان پیش‌دبستان از خود دقت نظر کافی را مبذول داشته و جهت تقویت و تعلیم کودکان و نونهالان کشور خود سعی و تلاش زیادی از خود نشان داده‌اند. اما این تلاش‌ها گاهی بسیار محدود و کم‌دامنه و در پاره‌ای از موارد بنیادین و اساسی می‌باشد. همچنین گاهی در این خصوص به دلیل نداشتن تعریف صحیح و مشخصی از مربی، ضابطه‌ی معینی برای تربیت و تعلیم این افراد موجود نبوده و صرف ابراز علاقه‌مندی و یا درخواست فرد می‌تواند موجب رسیدن او به هدف باشد. در برخی کشورها علاوه بر یک سری شایستگی‌ها، ارائه‌ی برگه‌ی گواهی سلامتی و عدم سوء پیشینه از عمده‌ترین مدارک خواسته شده بوده است. البته گاهی در یک کشور نیز تنوع زیادی در خصوص جذب نیروی انسانی این مراکز مشاهده می‌شود. اما به طور کلی دامنه‌ی پراکندگی تحصیل این مربیان خود دارای اهمیت می‌باشد که گاهی افراد با گذراندن دوره‌های کوتاه‌مدت به خدمت در این مراکز گسیل داشته می‌شوند و در پاره‌ای از موارد افراد دارای آموزش‌های بلند مدت دانشگاهی می‌باشند که در این صورت یقیناً تعداد واحدهای درسی که گذرانده می‌شوند بیشتر و آموزش‌ها نیز مؤثرتر می‌گردند.

در پاره‌ای از موارد برخی از سازمان‌ها و یا مؤسسات به موازات هم حرکت کرده و شرح وظایف به‌درستی مشخص نگردیده است. به عنوان مثال در کشور ایران با توجه به این که دوران پیش‌دبستان یا تحصیلات قبل از دبستان هنوز به‌طور مشخص تعریف نشده و تعیین نگردیده است که این سال‌های اثرگذار آیا توسط آموزش و پرورش باید اداره گردد یا خیر بهزیستی و وزارت بهداشت باید ایفای نقش نمایند و اگر هر دو می‌توانند یا باید باشند چرا یک وحدت نظر و وحدت رویه‌ی بین این دو نباشد که با کمک یکدیگر و با تشریک مساعی به یک شیوه‌ی واحد و اصولی عمل نمایند. من باب مثال نگهداری و سرویس‌دهی آموزشی کودکان از بدو تولد تا ۵ سال به عهده‌ی مهدکودک‌ها و یا مراکز نگهداری و از سن ۵ سال با شروع مدرسه بر عهده‌ی کودکان‌ها و یا پیش‌دبستان‌ها و زیر نظر آموزش و پرورش باشد و از این جهت تکلیف برای همه، از مجری و ارائه‌دهنده‌ی خدمات تا کاربر و افراد جامعه مشخص

- ۱- نامشخص بودن سازمان یا وزارت یا مؤسسه‌ی واحد و پاسخگو در خصوص مسائل مربوط به کودکان دوره‌ی پیش‌دبستان و آموزش مربوط به مریدان این مراکز.
- ۲- محدود بودن کشورهای مورد مطالعه به کشورهای انگلستان، کانادا و استرالیا
- ۳- محدود بودن منابع و تحقیقات تطبیقی در حوزه آموزش پیش‌دبستان

پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های تحقیق

پیشنهادات راهبردی

- مشارکت همه جانبه نهادهای مختلف در حوزه آموزش پیش‌دبستانی.
- مشخص ساختن یک سازمان مسئول و متعهد نسبت به امور پیش‌دبستان.
- اختصاص مراکز خاص آموزش ضمن خدمت مجهز به امکانات و تجهیزات کامل آموزشی جهت به روزرسانی دانش مریدان پیش‌دبستان.
- تأمین و تربیت مدرسان دوره‌های مختلف آموزشی ضمن خدمت با هماهنگی دانشگاه‌های ذیربط.
- استفاده از روش‌های جدید و فعال و هدفمند در امر تدریس.
- استفاده از مریدان دارای مدرک کارشناسی آموزش و پرورش پیش‌دبستان.
- به هنگام ساختن آموزش مریدان پیش‌دبستان متناسب با تحولات علمی و اجتماعی.
- تدوین برنامه‌ی درسی مدون و یکپارچه جهت برنامه‌های عمومی و اختصاصی جهت برنامه‌های اقلیمی و اجتماعی

پیشنهادات پژوهشی

- بررسی راه‌های مشارکت بخش خصوصی در گسترش و توسعه‌ی آموزش و پرورش پیش‌دبستان در سایر کشورها.

سایت نظام آموزشی ایران

<http://www.iranculture.org/research/edupol/countries.php?c=Iran>

سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

<http://www.uswr.ac.ir/preschool/faaliyat1.htm>

منابع انگلیسی

- Boyd, B. (1993). Transforming teacher staff development. Education information .
Robitaille, D. f. & et. al. (1993). Curriculum frameworks for mathematics and science.
Vancouver : pacific education .press